

als normale pakketpost vervoerd door de spoorwegen. De microfilms werden dan uit Stockholm en Lissabon onmiddellijk door de lucht naar Londen gestuurd. Het bureau van de Zwitserse Weg verzond dus aanvankelijk twee, later drie exemplaren van de microfilms. In de regel raakte een van de drie zendingen zoek. De 'eerste' van de drie zendingen kwam meestal binnen een week bij het Bureau Inlichtingen aan – van de microfilms werden vergrotingen gemaakt en hetzij die vergrotingen hetzij uitgetypte en gestencilde teksten werden dan met spoed doorgegeven aan alle Nederlandse, Britse (later ook Geallieerde) instanties die daarvoor in aanmerking kwamen.

★

Weg A was een uitermate belangrijke bron voor het Bureau Inlichtingen, op niet-militair gebied bepaald de belangrijkste. Met dat al bleef Visser 't Hooft zijn stukken adresseren aan Gerbrandy's departement voor algemene oorlogvoering van het koninkrijk (AOK). Begin augustus '43 legde hij aan van Haersma de With de vraag voor of dat, nu het Bureau Inlichtingen al maanden functioneerde, nog steeds de bedoeling was. Telegrafisch werd hem geantwoord dat dat inderdaad het geval was,

'grootste belangstelling voor uw berichten, aangezien het bekend is dat deze afkomstig zijn van representatieve en ernstige milieus. Voor verwarring behoeft u niet bang te zijn daar het nauwste contact bestaat tussen AOK en BI.'¹

Waarom wilde Gerbrandy Visser 't Hooft niet onder het Bureau Inlichtingen plaatsen? Wij nemen aan dat hij er prijs op stelde, zelf het directe contact te onderhouden met de man die hem zo waardevolle 'berichten afkomstig van representatieve en ernstige milieus' deed toekomen. Enige bescherming had Visser 't Hooft wel nodig – enerzijds tegen de koningin die later van hem persoonlijk niets hebben moest (hij had haar in de lente van '43 een op zijn initiatief in Zwitserland uitgegeven bundel gedichten laten

en ik had een astronoom genoemd, maar de boeken die uit Zwitserland kwamen, waren astrologische boeken, dus die astronoom werd duivels' – naar wij aannemen: omdat hij vreesde dat de hulp die hij aan de Nederlandse geheime dienst verleende, door de begane fout (deze werd eenmaal begaan en onmiddellijk gecorrigeerd) aan de Zweedse autoriteiten zou opvallen.

¹ Telegram, 17 sept. 1943, van H. M. van Haersma de With aan W. A. Visser 't Hooft, weergegeven door getuige Ch. H. J. F. van Houten, *Enq.*, dl. IV c, p. 1334.